

УДК 343.4

DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2025.23.334359>

О. Е. Радутний,

канд. юрид. наук, доц.,
доцент кафедри кримінального права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПОРУШЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ У ВІРТУАЛЬНИХ ТА МАТЕРІАЛЬНО ОБ'ЄКТИВОВАНИХ СВІТАХ

У статті розглянуто окремі актуальні питання забезпечення недоторканності приватного життя в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, зокрема, Метавсесвіту та Великих даних. Виявлено значну увагу з боку творців законодавчих актів на міжнародному та національному рівнях, а так само широкого кола науковців, до проблематики недоторканності приватного життя та кримінально-правових аспектів її охорони, системну невідповідність між назвою статті 182 КК України та її диспозицією, цінність для користувачів Метавсесвіту тих самих законних прав та охоронюваних інтересів, які є важливими для суб'єктів правовідносин як у віртуальних середовищах, так і в матеріально об'єктивованому світі, зокрема, право на фізичну і моральну недоторканність, розвиток особистості без втручання ззовні, найменування, громадянство або належність до певної спільноти, бажану зовнішність, гендерну ідентичність, етнічну ідентичність, сексуальне життя, збереження персональних даних, захист медичних даних, репродуктивні права, завершення життя, професійну та ділову діяльність, захист репутації, доступ до особистої інформації, власне зображення і фотографії, оприлюднення фотографій, зображень і статей, статус житла, недоторканність кореспонденції, використання комп'ютерного електронного простору тощо, у випадку порушення яких може наставати, з певними уточненнями, відповідальність за ст.ст. 132, 145, 151-2, 154, 162, 163, 168, 171, 180, 181, 182 КК України тощо. Виявлено актуальні виклики сьогодення та сформульовано дискусійні питання для подальшого обговорення. Сформульовано висновок про те, що відсутність чітко закріплених меж і обсягу приватного життя порушує принцип правової визначеності, зокрема, у тому випадку, коли національним законодавством передбачено юридичну відповідальність за порушення таких меж. Рекомендовано законодавцю уточнити назву ст. 182 КК України шляхом її формулювання, наприклад, як «Порушення недоторканності приватного життя щодо конфіденційної інформації про особу», узгодити між собою визначення конфіденційної інформації, які містяться в Законах України «Про доступ до публічної інформації» та «Про інформацію», в тому числі, з метою неухильного дотримання принципу верховенства права.

Ключові слова: кримінальне право; кримінальна відповідальність; приватне життя; приватність; недоторканність; інформація; персональні

дані; конфіденційна інформація; вразлива інформація; кримінальне правопорушення; предмет кримінального правопорушення; суспільно небезпечна поведінка; суспільно небезпечні наслідки; спосіб порушення недоторканності приватного життя; анонімізація; деанонімізація; аватар; Метавсесвіт; Великі дані; Всеосяжний Інтернет; право на забуття

Вступ. Актуальність забезпечення недоторканності приватного життя в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, зокрема, штучного інтелекту, Метавсесвіту, Великих даних, Всеосяжного інтернету, блокчейну, криптовалют та віртуальних активів тощо, обумовлюється низкою системних чинників, але не обмежується виключно тими, які привернули увагу у межах цього дослідження.

В якості фундаментальної цінності демократичного суспільства недоторканність приватного життя (приватність, лат. *privatus*, англ. *privacy*, фр. *la vie privée* тощо) відноситься до категорії основних прав людини, пріоритетність та відносна незмінність яких закріплена у численних міжнародних та національних правових актах, зокрема, таких як Загальна декларація прав людини (1948 р.), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.), Конвенція про права дитини (1989 р.), Хартія основних прав ЄС (2000 р.), Директива ОЕСР «Про базові принципи захисту недоторканності приватного життя і транскордонних потоків персональних даних» (1980 р.), Конвенція РЄ про захист фізичних осіб при автоматизованій обробці персональних даних ETS № 108 (Конвенція № 108, 1981 р.), Загальний регламент про захист даних (GDPR, 2016 р.), Американська конвенція про права людини (1969 р.), закони про захист персональних даних/приватної інформації ФРН, Великої Британії та Японії тощо, а також Конституція України, ЦК України, КУпАП, КК України, Закони України «Про захист персональних даних», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію» тощо.

Певний стан недоторканності приватного життя характеризує релевантний рівень загальної та інформаційної безпеки у конкретному суспільстві, в тому числі щодо персональних, медичних та інших вразливих даних. Ефективні запобіжники від незаконного збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу, а так само від незаконної зміни такої інформації, виступають ознаками поточного рівня моральних цінностей суспільства та свідчать про його розвиток з точки зору психологічного комфорту і благополуччя індивідів, сприяють підвищенню якості життя, свободі вираження поглядів і вільному висловленню думок і оцінок без страху переслідування. Завдяки захисту приватності утворюється можливість підтримувати високі етичні стандарти у відносинах, захищати особисту інформацію, родинне життя і сімейні стосунки від небажаного стороннього втручання, ефективно протидіяти дискримінації, в тому числі на підґрунті особистих даних. Дотримання міжнародних стандартів в сфері захисту недоторканності приватного життя вказує на повагу до принципів демократії, верховенства права та правової захищеності.

Зазначені обставини у поєднанні з підвищеним суспільним інтересом до забезпечення недоторканності приватного життя у всіх сферах соціальної взаємодії в умовах стрімкого науково-технічного прогресу обумовлюють обрання теми та формулювання цілей і завдань цієї публікації.

Літературний огляд. Кримінально-правові та кримінологічні аспекти інформаційної безпеки, в тому числі, охорони недоторканності приватного життя, були і продовжують перебувати у сфері наукових інтересів таких дослідників, як Д. Азаров, О. Андрієвська, А. Андрушко, П. Андрушко, М. Бажанов, О. Барабаш, О. Баранов, В. Басай, В. Батиргарєєва, Ю. Баулін, К. Беляков, М. Бем, В. Борисов, В. Брижко, О. Білоусов, В. Бобрик, В. Гальцова, М. Гнетнев, К. Голдзіцький, І. Городинський, О. Горпинюк, О. Готін, Н. Гуторова, Ю. Дем'яненко, О. Дмитренко, О. Дудоров, Л. Ємчук, С. Єсімов, І. Зінченко,

С. Лихова, А. Калініна, А. Кардаш, М. Карчевський, Ю. Когут, М. Колодяжний, Д. Кондратов, І. Король, О. Кулініч, О. Литвинов, М. Мазур, М. Мельник, К. Мельник, І. Михайленко, І. Митрофанов, Т. Михайліченко, А. Музика, В. Навроцький, Ю. Орлов, М. Панов, В. Парасюк, В. Пилипчук, Є. Полях, В. Породько, О. Посикалюк, І. Присяжнюк, Р. Радейко, О. Радкевич, О. Радутний, О. Родіоненко, І. Романюк, М. Рубашенко, Н. Савінова, А. Самодін, В. Серьогін, О. Сидельников, М. Сисоєнко, О. Сосніна, І. Спасибо-Фатєєва, В. Сташис, Є. Стрельцов, Р. Стефанчук, В. Тацій, В. Туляков, О. Фаїзова, Н. Філатова-Білоус, П. Фрис, М. Хавронюк, О. Храмцов, О. Червякова, Н. Уханова тощо.

Перманентне зростання наведеного і далеко не повного переліку згаданих науковців свідчить про важливість тематики і можливість її подальшого дослідження з урахуванням специфіки стрімких змін, які обумовлені науково-технічним прогресом.

Цілі та завдання публікації полягають у дослідженні основного змісту феномену приватного життя та його нормативного окреслення у співвідношенні з принципом правової визначеності, в тому числі, з посиланням на практику ЄСПЛ та Конституційного Суду України, виявленні окремих недоліків законодавчого регулювання кримінально-правової охорони його недоторканості, формулюванні пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства в цій сфері, дослідженні можливості охорони релевантних суспільних відносин у віртуальних та матеріально об'єктивованих світах з позитивно зростаючим ступенем ефективності.

Основна частина. Приватне життя є багатовимірним феноменом, який відповідно до практики ЄСПЛ належить до сфери безпосередньої особистої автономії та охоплює фізичну і моральну недоторканність (рішення у справі «X and Y v. the Netherlands», 1985), розвиток особистості без втручання ззовні (рішення у справі «Niemiets v. Germany», 1992; «Botta v. Italy», 1998), право на ім'я (рішення у справі «Guillot v. France», 1993) та прізвище (рішення у справі

«Stjerna v. Finland», 1994), право на громадянство (рішення у справі «Genovese v. Malta», 2011), право на бажану зовнішність (рішення у справі «Tig v. Turkey», 2005), право на гендерну ідентичність (рішення у справі «A. P., Garçon and Nicot v. France», 2017), право на етнічну ідентичність (рішення у справі «R. B. v. Hungary», 2016), право на сексуальне життя (рішення у справі «Dudgeon v. the United Kingdom», 1981), збереження персональних даних (рішення у справі «Amann v. Switzerland», 2000), захист медичних даних (рішення у справі «Z v. Finland», 1997), репродуктивні права (рішення у справі «S. H. and Others v. Austria», 2011; «A, B and C v. Ireland», 2010), право на завершення життя (рішення у справі «Haas v. Switzerland», 2011), право на поховання (рішення у справі «Lozovyye v. Russia», 2018), екологічні питання (рішення у справі «López Ostra v. Spain», 1994), право на професійну та ділову діяльність (рішення у справі «Oleksandr Volkov v. Ukraine», 2013), право на захист репутації (рішення у справі «Petrina v. Romania», 2008), право на доступ до особистої інформації (рішення у справі «Odièvre v. France», 2003), право на власне зображення і фотографії, оприлюднення фотографій, зображень і статей (рішення у справі «Von Hannover v. Germany», 2012; «Toma v. Romania», 2009), право на приватність під час ув'язнення (рішення у справі «Szafranski v. Poland», 2016), статус житла (рішення у справі «Gillow v. the United Kingdom», 1986), право на недоторканність кореспонденції (рішення у справі «Craxi (№2) v. Italy», 2003), право на використання комп'ютерного електронного простору (рішення у справі «Peck v. the United Kingdom», 2003) тощо.

Завдяки цьому стає можливим виокремити низку норм у КК України, які присвячені питанням регламентації кримінально-правової охорони недоторканності приватного життя, зокрема, ст. 132 («Розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби»), ст. 145 («Незаконне розголошення лікарської таємниці»), ст. 151-2 («Примушування до шлюбу»), ст. 154 («Примушування до вступу в статевий зв'язок»), ст. 162 («Порушення

недоторканності житла»), ст. 163 («Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер»), ст. 168 («Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння)'), ст. 171 («Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів»), ст. 180 («Перешкоджання здійсненню релігійного обряду»), ст. 181 («Посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів»), ст. 182 («Порушення недоторканності приватного життя») КК тощо. Всі вони мають різні безпосередні об'єкти кримінально-правового охорони та, в окремих випадках, не співпадають за родовими об'єктами, втім цілком обґрунтовано можуть бути віднесені до загальної сфери захисту недоторканності приватного життя як загальної концепції. В тих випадках, коли порушення недоторканності приватного життя вчинюється у формах, які не передбачені спеціальними нормами (такими, як ст. 162 («Порушення недоторканності житла»), ст. 163 («Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер») КК тощо), кваліфікація дій винної особи за незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про потерпілу особу або незаконна зміна такої інформації може відбуватися за ст. 182 («Порушення недоторканності приватного життя») КК, що вказує на їх співвідношення як загальної (ст. 182 КК) та спеціальних норм (ст.ст. 162, 163 КК та інші).

Разом з тим, практично перед кожним дослідником кримінально-правових аспектів недоторканності приватного життя постає фундаментальна проблема системної невідповідності між назвою статті 182 «Порушення недоторканності приватного життя» КК (складається початкове враження, що вона охоплює своїм захистом всі його прояви) та її диспозицією (ч. 1 ст. 182 КК – «Незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконна зміна такої інформації, крім ви-

падків, передбачених іншими статтями цього Кодексу»), за яку назва є ширшою, ніж реальний зміст кримінально-правової норми, що є абсолютно неприйнятним, адже встановлення ознак кримінального правопорушення відбувається не за назвою статті, натомість за описом суспільно небезпечної поведінки в її диспозиції. У зв'язку з цим вбачаються підстави рекомендувати законодавцю уточнити назву ст. 182 КК шляхом її формулювання, наприклад, як «Порушення недоторканності приватного життя щодо конфіденційної інформації про особу».

З свого боку, суспільна небезпечність незаконного збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконна зміна такої інформації (ч. 1 ст. 182 КК) з урахуванням кваліфікуючих обставин, якими відповідно до положень ч. 2 ст. 182 КК виступають повторність та заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам особи, полягає у порушенні прав людини на приватне життя, утворенні підґрунтя для незаконного фізичного або психологічного впливу (погрози, стрес, соціальна ізоляція, погіршення соціальних відносин, відчуття незахищеності та постійного спостереження), репутаційних та економічних втратах, в тому числі, через переслідування на підставі отриманої інформації, у створенні передумов для вчинення інших кримінальних правопорушень (яким можуть бути, зокрема, зловживання службовим становищем, перевищення службових повноважень, шахрайство з використанням особистих даних або так звана крадіжка особистості тощо), у різних формах дискримінації за окремими ознаками, у зниженні загального рівня демократичних свобод для всього суспільства у цілому.

Всі вищезгадані права та свободи, які пов'язані з різними аспектами приватного життя (зокрема, фізична і моральна недоторканність, розвиток особистості без втручання ззовні, право на ім'я та прізвище, громадянство, бажану зовнішність, гендерну ідентичність, етнічну ідентичність, сексуальне життя, збереження персональних даних, захист медичних даних, репродуктивні

права, завершення життя, професійну та ділову діяльність, захист репутації, доступ до особистої інформації, власне зображення і фотографії, оприлюднення фотографій, зображень і статей, статус житла, недоторканність кореспонденції, використання комп'ютерного електронного простору тощо), можуть бути повною мірою розповсюджені на суспільну взаємодію між акторами (діючими персонажами, активними суб'єктами) у Метавсесвіті (англ. Metaverse, від грецьк. *μετά*- та *universe*). Останній являє собою мережу віртуальних світів нової соціальної взаємодії, віртуальний простір, в якому суб'єкти правовідносин (фізичні або юридичні особи, їх об'єднання, держава тощо) та їх аватари (графічні двомірні або тривимірні зображення, персоніфікації користувача у віртуальному середовищі), можуть взаємодіяти між собою та іншими цифровими об'єктами за допомогою технологій віртуальної, доповненої та змішаної реальності тощо¹.

Можливість такого поширення прав і свобод з виміру матеріально об'єктивованого світу у віртуальні середовища обумовлюється цілком реальним аксіологічним аспектом останніх.

Так, за прогнозом А. Ясуда (Arisa Yasuda) Метавсесвіт може невдовзі стати цифровим двійником усього фізичного всесвіту, він може бути розроблений як цілком окремий всесвіт із новими фізичними законами, тож з часом стане виокремленою інфраструктурою, тобто, штучним загальним всесвітом Artificial General Universe (AGU)². Спираючись на технології розширеної реальності, відповідно до переконань С. Містакідіса (Stylianos Mystakidis)³, забезпечує у Метавсесвіті поглиблену мультисенсорну взаємодію між віртуальними середовищами, цифровими об'єктами та людьми.

¹ Радутний О. Е. Метавсесвіт та загальна економіка добра і зла (кримінально-правовий вимір). *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. / редкол.: В. С. Батиргарєєва (голов. ред.) та ін. Харків: Право, 2022. Вип. 44. С. 40–68.

² Arisa Yasuda. (2024) Metaverse ethics: exploring the social implications of the metaverse / Springer, AI, and Ethics, 27 June 2024. URL: <https://doi.org/10.1007/s43681-024-00507-5> (дата: звернення 09.12.2024).

³ Mystakidis, S. (2022) Metaverse. *Encyclopedia* 2(1), 486–497 (2022). URL: <https://doi.org/10.3390/encyclopedia2010031> (дата: звернення 09.12.2024).

За своєю визначальною архітектурою Метавсесвіт потребує значної кількості індивідуалізованої та потенційно вразливої інформації для того, щоб побудувати персоналізований та захоплюючий світ для кожного користувача індивідуально⁴ і для всіх разом.

Як було виявлено у попередніх дослідженнях⁵, для презентації себе у просторі Метавсесвіту користувачі можуть застосовувати спеціальні програмні засоби, зокрема, фільтри для покращення зовнішнього вигляду, його персоналізації або докорінної зміни. Психологічне поєднання себе з власним аватаром залежить не стільки від схожості між персонажем та його власником (користувачем), натомість, від тих зусиль та ресурсів (зокрема, часу або грошей для придбання додаткових функцій), які були витрачені на створення певного образу. У зв'язку з цим може бути сформоване цілком реальне відчуття ідентичності зі своїми віртуальними тілами або образами. Користувачі можуть сприймати такі тіла в якості частини свого справжнього або автентичного «я», відслідковувати фізичні прояви свого віртуального тіла або голосу, зазнавати дотиків, ударів, будь якого тактильного впливу тощо. Для більш переконливої ілюстрації можливо навести в якості прикладу феномен фантомного болю, який описують як відчуття стосовно кінцівки чи органу, що фізично з тих або інших причин не належать до конкретного біологічного тіла людини. Подібне на кшталт цього можуть відчувати власники (користувачі) відносно своїх аватарів.

Тому у просторі Метавсесвіту для користувача особисто або через свого аватара (персонажа) є однаково цінними і важливими, в тому числі, у порівнянні з матеріально об'єктивованим світом, право на фізичну і моральну не-

⁴ Huang, Y., Li, Y. J., Cai, Z. (2023) Security and privacy in metaverse: A comprehensive survey. *Big Data Mining and Analytics* 6(2), 234–247 (2023). URL: <https://doi.org/10.26599/BDMA.2022.9020047> (дата: звернення 09.12.2024).

⁵ Радутний О. Е. Віртуальні кримінальні посягання на статеву свободу або недоторканність у просторі Метавсесвіту. *Інформація і право: науковий журнал / редкол.: В. Г. Пилипчук та ін. К.: Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, 2024. № 3 (50)/2024. С. 82–99.*

доторканність, розвиток особистості без втручання ззовні, найменування, громадянство або належність до певної спільноти, бажану зовнішність, гендерну ідентичність, етнічну ідентичність, сексуальне життя, збереження персональних даних, захист медичних даних, репродуктивні права, завершення життя, професійну та ділову діяльність, захист репутації, доступ до особистої інформації, власне зображення і фотографії, оприлюднення фотографій, зображень і статей, статус житла, недоторканність кореспонденції, використання комп'ютерного електронного простору тощо. Таким чином, з певними уточненнями, у випадку порушення вказаних прав, свобод та законних інтересів можуть бути застосовані норми, які передбачають відповідальність за ст.ст. 132, 145, 151-2, 154, 162, 163, 168, 171, 180, 181, 182 КК України тощо.

Разом з тим, вбачаються підстави виокремити наступні виклики сьогодення, які обумовлюються стрімким розвитком інформаційних технологій, можуть бути однаково релевантними для віртуальних та матеріально об'єктивованих світів і потребують належного осмислення з боку кримінального права, в тому числі, шляхом зацікавленого обговорення та виважених дискусій:

- в окремих випадках⁶ вилучення певної інформації з обігу та(або) набору даних може дорівнювати її наявності (так, розмитий вигляд окремих будинків на Google Street View, який був запроваджений під тиском громадськості через побоювання щодо привертання уваги потенційних грабіжників до заможних господарств або з інших слушних питань приватності, в решті решт вказує правопорушникам на найбільш цікаві об'єкти, власники або користувачі яких висунули обґрунтовані вимоги щодо їх знеособлення);
- можливість спостереження за окремою особою сьогодні вбудована практично у кожний прилад або інструмент, в тому числі у трекери активності,

⁶ Graff, Amy. Why some houses on Google Street View are blurred out / SFGATE, July 15, 2019. URL: <https://www.sfgate.com/local/article/Google-Street-View-blurred-houses-14096605.php> (дата: звернення 09.12.2024).

смартфони, розумні годинники, програмне забезпечення, застосунки, прилади, датчики, сенсори та об'єкти «розумного дому» або мережі Інтернету речей (Всеосяжного Інтернету), всі інші засоби переносної електроніки (wearable electronics), технологічна природа яких дозволяє обмінюватися даними з виробником, оператором та(або) іншими зацікавленими особами (державою, роботодавцем, медичною установою або страховою компанією), не вимагаючи обізнаності або участі з боку кінцевого власника або користувача;

- традиційний обсяг інформації про особу (прізвище, ім'я та по-батькові, дата і місце народження, реквізити документів, банківські рахунки, етапи навчання, кар'єри та працевлаштування, освіта, професія, стать, національність, мова, ставлення до релігії або гендерних питань тощо) завдяки соціальним мережам (Facebook(Meta), Twitter(X), LinkedIn тощо) доповнюється даними про особисті зв'язки, реакціями (не-)уподобання, висловленими думками або затримкою погляду понад визначений алгоритмом час, розкладом, пошуковими запитами, голосовими висловлюваннями поряд з пристроями, загальною тривалістю перегляду певного контенту тощо⁷;

- анонімізація (тобто, вилучення з наборів даних персональних ідентифікаторів, зокрема, прізвища, ім'я та по-батькові, адреси, дати і місця народження, номерів банківських рахунків, соціального забезпечення, реквізитів документів тощо) не є достатньо ефективним засобом у випадку використання Великих даних (Big Data), які дозволяють здійснити повторне (зворотне) встановлення особи (так, для алгоритмів Netflix виявилось не занадто складним ідентифікувати особу жінки (матері двох дітей та прихованої лесбійки з консервативного Середнього Заходу США, яка вжила заходів щодо знеособлення своїх персональних даних) під псевдонімом Jane Doe, навіть за умови, що її

⁷ Радутний О. Е. Великі дані: поняття, ознаки та виклики (кримінально-правовий аспект). *Інформація і право: науковий журнал / редкол.: В. Г. Пилипчук та ін.* Київ: Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, 2023. № 1 (44)/2023. С. 88–105.

особисті ідентифікатори були ретельно видалені з усіх баз даних⁸); на підставі порівняння даних від Netflix з іншими загально доступними відомостями дослідники з Техаського університету виявили, що оцінки анонімізованих користувачів відповідають оцінкам осіб з конкретними іменами на сайті Internet Movie Database (IMDb), тож їх вдалося ідентифікувати у 84% випадків, а за наявності інформації про дату оцінки певного фільму – з точністю до 99%⁹;

- право на забуття (право бути забутим, англ. right to be forgotten), що є протилежністю «постійній пам'яті» (гарантування того, що ніхто і ніщо не укріється від свого минулого, адже записи завжди можливо дослідити та використати), входить у конфлікт з парадигмою феномену Великих даних (Big Data), відповідно до якої «кожна інформація має первинну та повторну цінність, тож жодні дані не повинні бути втраченими»¹⁰, гострота дискусії з приводу чого підсилюється рішенням ЄСПЛ у справі «Google Spain SL, Google Inc. v Agencia Española de Protección de Datos, Mario Costeja González» (2014 p.) тощо.

Між тим, огляду на відсутність обов'язку кожної окремої особи самостійно охороняти інформацію про своє приватне життя, а так само неможливості відмови з боку держави від її захисту у випадку невиконання або неналежного виконання цього удаваного обов'язку, залишається відкритим питання визначення конкретних меж приватного життя, а так само питання виокремлення кордонів «винятково конкретної особи» від сфери, що стосується членів сім'ї або близьких осіб (тобто, чи входить інформація про них до змісту поняття

⁸ Singel, Ryan. Netflix Spilled Your Brokeback Mountain Secret, Lawsuit Claims // Wired. December 17, 2009. URL: <http://www.wired.com/threatlevel/2009/12/netflix-privacy-lawsuit/> (дата: звернення 09.12.2024).

⁹ Narayanan, Arvind. Robust De-Anonymization of Large Sparse Datasets / Arvind Narayanan and Vitaly Shmatikov // Proceedings of the IEEE Symposium on Security and Privacy. 2008. P. 111. URL: http://www.cs.utexas.edu/~shmat/shmat_oak08netflix.pdf (дата: звернення 09.12.2024); Narayanan Arvind, Vitaly Shmatikov. How to Break the Anonymity of the Netflix Prize Dataset // Cornell University: Cryptography and Security, October 16, 2006. URL: <https://arxiv.org/abs/cs/0610105> (дата: звернення 09.12.2024).

¹⁰ Радутний О. Е. Великі дані: поняття, ознаки та виклики (кримінально-правовий аспект). *Інформація і право: науковий журнал / редкол.: В. Г. Пилипчук та ін.* Київ: Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, 2023. № 1 (44)/2023. С. 88–105.

приватне життя), які після їх формулювання потребують подальших наукових досліджень, в тому числі, з приводу наступної проблематики:

- чи повинна особа самостійно окреслити межі свого приватного життя (яким чином, у який спосіб), або можливо діє певний принцип «вся інформація є приватною та перебуває під охороною, крім тієї, яка відкрита (певним чином, у певний спосіб)», напр., шляхом розміщення інформації у соціальній мережі;
- який зміст та обсяг може передбачати ознака об'ємності в якості однієї з характеристик поняття приватного життя у зв'язку з практичною неможливістю наведення вичерпного переліку відомостей, які підлягають виокремленню в якості конфіденційної інформації про особу;
- як співвідносяться між собою право на приватність і право суспільства на інформацію, якщо особа реалізує своє природне право у межах, встановлених нормами законодавства, та у спосіб, що не може порушувати права та свободи інших членів суспільства, а також легітимні інтереси держави;
- яким чином, відповідно до ознаки динамічності (здатність права на недоторканність приватного життя набувати нових ознак, змісту, способів захисту та змінювати свої межі) в якості однієї з характеристик поняття приватного життя, відбуваються зміни його меж, у який спосіб закріплюються і стають відомими іншим суб'єктам відносин тощо.

У зв'язку з відсутністю універсальної дефініції та вичерпного переліку проявів права на недоторканність приватного життя також постає проблема правової невизначеності, неможливості прозорого окреслення меж суспільно корисної, нейтральної або небезпечної поведінки в сфері обігу конфіденційної інформації про особу, що надає підстави для наступного висновку: відсутність чітко закріплених меж і обсягу будь-чого (у розглядуваному випадку – меж приватного життя) порушує принцип правової визначеності, зокрема, у тому випадку, коли національним законодавством передбачено юридичну відповідальність за порушення таких меж.

Між тим, принцип правової визначеності (певності) є загальним принципом права, який гарантує забезпечення легкості з'ясування змісту права і можливість скористатися цим правом у разі необхідності. Одними з його складових є вимоги прозорості та ясності, чіткого формулювання умов, за яких здійснюється обмеження чи позбавлення свободи, обов'язковості оприлюднення нормативно-правових актів тощо.

На неприпустимість порушення вказаного принципу неодноразово звертав увагу ЄСПЛ у своїх рішеннях, зокрема, у справах «Гешмен і Герруп проти Сполученого Королівства» (Case of Hashman and Harrup v. The United Kingdom, Application № 25594/94) від 25.11.1999 р., «Пухк проти Естонії» від 10.02.2004 р. (Case of Puhk v. Estonia, Application № 55103/00, 10 February 2004), «Єлоєв проти України» від 06.11.2008 р., заява № 17283/02 (Case of Yeloyev v. Ukraine), «Новік проти України» від 18.12.2008 р., заява № 48068/06 (Novik v. Ukraine), «Litschauer v. the Republic of Moldova» (Application no. 25092/15, Strasburg, 13 November 2018, Final 13 Feb 2019), «Стіл та інші проти Сполученого Королівства» (Case of Steel and others v. the United Kingdom, рішення від 23.09.1998 р.). Аналогічною щодо цього принципу є практика Конституційного Суду України, яка зафіксована, зокрема, у рішеннях від 22 вересня 2005 р. № 5-рп/2005 у справі про постійне користування земельними ділянками, від 1 квітня 2008 р. № 4-рп/2008 у справі про Регламент Верховної Ради України Конституційний Суд України тощо.

Таким чином, відсутність чіткої конкретизації у бланкетній нормі КК України (ст. 182 КК України), або в іншому нормативному акті, до якого вона може відсилати, обсягу і змісту поняття «приватне життя» може вказувати на невідповідність законодавчого формулювання об'єктивної сторони правопорушення за ст. 182 КК критерію правової визначеності як складового елементу верховенства права, закріпленого в ст. 8 Конституції України.

З приводу дискусійного питання про форму, в якій може об'єктивуватися предмет кримінального правопорушення за ст. 182 КК (конфіденційна інформація про особу), вбачаються підстави для визнання ним як збережених на матеріальних носіях або відображених в електронному вигляді даних, так і тих, які *можуть бути збережені* на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді (тобто, на певний момент часу ще не збережені або зафіксовані, натомість, можуть бути збережені або зафіксовані), підстави для чого надає визначення інформації, закріплене в ст. 1 Закону України «Про інформацію» № 2657-ХІІ від 2 жовтня 1992 р.

Утім, залишається невирішеною проблема часткового неспівпадіння законодавчих формулювань поняття конфіденційної інформації, якою згідно з положеннями ч. 2 ст. 21 згаданого Закону України «Про інформацію» є інформація про фізичну особу, інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, а також інформація, визнана такою на підставі закону, у той час як відповідно до положень ч. 1 ст. 7 Закону України «Про доступ до публічної інформації» № 2939-VI від 13 січня 2011 р. конфіденційною є інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов. Вбачаються підстави для рекомендації законодавцю узгодити між собою вказані визначення з метою дотримання принципу правової визначеності.

Результати дослідження. У межах, які обумовлені форматом цієї публікації, дослідженням було виявлено значну увагу з боку творців законодавчих актів на міжнародному та національному рівнях, а так само широкого кола науковців, до проблематики недоторканності приватного життя та кримінально-правових аспектів її охорони, системну невідповідність між назвою статті 182 КК України та її диспозицією, цінність для користувачів Метавсесвіту тих са-

мих законних прав та охоронюваних інтересів, які є важливими як у віртуальних середовищах, так і в матеріально об'єктивованому світі, зокрема, право на фізичну і моральну недоторканність, розвиток особистості без втручання ззовні, найменування, громадянство або належність до певної спільноти, бажану зовнішність, гендерну ідентичність, етнічну ідентичність, сексуальне життя, збереження персональних даних, захист медичних даних, репродуктивні права, завершення життя, професійну та ділову діяльність, захист репутації, доступ до особистої інформації, власне зображення і фотографії, оприлюднення фотографій, зображень і статей, статус житла, недоторканність кореспонденції, використання комп'ютерного електронного простору тощо, у випадку порушення яких може наставати, з певними уточненнями, відповідальність за ст.ст. 132, 145, 151-2, 154, 162, 163, 168, 171, 180, 181, 182 КК тощо. Виявлено актуальні виклики сьогодення та сформульовано дискусійні питання для подальшого обговорення.

Висновки. На підставі вищевикладеного сформульовано висновок про те, що відсутність чітко закріплених меж і обсягу приватного життя порушує принцип правової визначеності, зокрема, у тому випадку, коли національним законодавством передбачено юридичну відповідальність за порушення таких меж, рекомендовано законодавцю уточнити назву ст. 182 КК України шляхом її формулювання, наприклад, як «Порушення недоторканності приватного життя щодо конфіденційної інформації про особу», узгодити між собою визначення конфіденційної інформації, які містяться в Законах України «Про доступ до публічної інформації» № 2939-VI від 13 січня 2011 р. та «Про інформацію» № 2657-XII від 2 жовтня 1992 р., в тому числі, з метою неухильного дотримання принципу верховенства права.

Список використаних джерел

1. Arisa Yasuda. Metaverse ethics: exploring the social implications of the metaverse / Springer, AI, and Ethics, 27 June 2024. URL: <https://doi.org/10.1007/s43681-024-00507-5> (дата: звернення 09.12.2024).

2. Graff Amy. Why some houses on Google Street View are blurred out / SFGATE, July 15, 2019. URL: <https://www.sfgate.com/local/article/Google-Street-View-blurred-houses-14096605.php> (дата: звернення 09.12.2024).
3. Huang Y., Li Y. J., Cai Z. Security and privacy in metaverse: A comprehensive survey. *Big Data Mining and Analytics*. 2023. 6(2), 234–247. URL: <https://doi.org/10.26599/BDMA.2022.9020047> (дата: звернення 09.12.2024).
4. Narayanan Arvind. Robust De-Anonymization of Large Sparse Datasets / Arvind Narayanan and Vitaly Shmatikov // *Proceedings of the IEEE Symposium on Security and Privacy*. 2008. P. 111. URL: http://www.cs.utexas.edu/~shmat/shmat_oak08netflix.pdf (дата: звернення 09.12.2024).
5. Narayanan Arvind, Vitaly Shmatikov. How to Break the Anonymity of the Netflix Prize Dataset // Cornell University: Cryptography and Security, October 16, 2006. URL: <https://arxiv.org/abs/cs/0610105> (дата: звернення 09.12.2024).
6. Mystakidis, S. Metaverse. *Encyclopedia*, 2(1), 486–497. URL: <https://doi.org/10.3390/encyclopedia2010031> (дата: звернення 09.12.2024).
7. Singel, Ryan. Netflix Spilled Your Brokeback Mountain Secret, Lawsuit Claims // *Wired*. December 17, 2009. URL: <http://www.wired.com/threatlevel/2009/12/netflix-privacy-lawsuit/> (дата: звернення 09.12.2024).
8. Радутний, О. Е. Метавсесвіт та загальна економіка добра і зла (кримінально-правовий вимір). *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. / редкол.: В. С. Батиргарєєва (голов. ред.) та ін. Харків: Право, 2022. Вип. 44. С. 40–68.
9. Радутний, О. Е. Великі дані: поняття, ознаки та виклики (кримінально-правовий аспект). *Інформація і право*: науковий журнал / редкол.: В. Г. Пилипчук та ін. Київ: Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, 2023. № 1 (44)/2023. С. 88–105.
10. Радутний, О. Е. Віртуальні кримінальні посягання на статеву свободу або недоторканність у просторі Метавсесвіту. *Інформація і право*: науковий журнал / редкол.: В. Г. Пилипчук та ін. Київ: Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, 2024. № 3 (50)/2024. С. 82–99.

REFERENCES

1. Arisa, Yasuda. (2024). Metaverse ethics: exploring the social implications of the metaverse / Springer, AI, and Ethics, 27 June 2024. URL: <https://doi.org/10.1007/s43681-024-00507-5>.
2. Graff, Amy. (2019). Why some houses on Google Street View are blurred out / SFGATE, July 15, 2019. URL: <https://www.sfgate.com/local/article/Google-Street-View-blurred-houses-14096605.php>.

3. Huang, Y., Li, Y.J., Cai, Z. (2023). Security and privacy in metaverse: A comprehensive survey. *Big Data Mining and Analytics*, 6(2), 234–247 (2023). URL: <https://doi.org/10.26599/BDMA.2022.9020047>.
4. Narayanan, Arvind. (2008). Robust De-Anonymization of Large Sparse Datasets / Arvind Narayanan and Vitaly Shmatikov // Proceedings of the IEEE Symposium on Security and Privacy. P. 111. URL: http://www.cs.utexas.edu/~shmat/shmat_oak08netflix.pdf.
5. Narayanan Arvind, Vitaly Shmatikov. (2006). How to Break the Anonymity of the Netflix Prize Dataset // Cornell University: Cryptography and Security, October 16, 2006. URL: <https://arxiv.org/abs/cs/0610105>.
6. Mystakidis, S. (2022). Metaverse. *Encyclopedia*, 2(1), 486–497. URL: <https://doi.org/10.3390/encyclopedia2010031>.
7. Singel, Ryan. (2009). Netflix Spilled Your Brokeback Mountain Secret, Lawsuit Claims // Wired. December 17, 2009. URL: <http://www.wired.com/threatlevel/2009/12/netflix-privacy-lawsuit/>.
8. Radutniy, O.E. (2022). Metavsesvit ta zahalna ekonomika dobra i zla (kryminalno-pravovyi vymir). *Pytannia borotby zi zlochynnistiu*, 44, 40–68 [in Ukrainian].
9. Radutniy, O.E. (2023). Velyki dani: poniattia, oznaky ta vyklyky (kryminalno-pravovyi aspekt). *Informatsiia i pravo*, 1(44), 88–105 [in Ukrainian].
10. Radutniy, O.E. (2024). Virtualni kryminalni posiahannia na statevu svobodu abo nedotorkannist u prostori Metavsesvitu. *Informatsiia i pravo*, 3(50), 82–99 [in Ukrainian].

Radutniy O. E. Violation of privacy in the virtual and materially objectified worlds

The article deals with some topical issues of ensuring privacy in the context of the rapid development of information technologies, in particular, the Metaverse and Big Data. The author reveals significant attention of the authors of legislative acts at the international and national levels, as well as a wide range of scholars, to the issues of privacy and criminal law aspects of its protection, and a systemic discrepancy between the title of Article 182 of the Criminal Code of Ukraine and its disposition, the value for users of the Metaverse of the same legal rights and protected interests that are important for subjects of legal relations both in virtual environments and in the materially objectified world, in particular, the right to physical and moral integrity, personal development without external interference, naming, citizenship or belonging to a specific community, preferred appearance, gender identity, ethnic identity, sexual life, storage of personal data, protection of medical data, reproductive rights, end of life, professional and business activities, protection of reputation, access to personal information, own image and photographs, publication of pictures, photos and articles, housing status, inviolability of correspondence, use of computer electronic space, etc. Articles 132, 145, 151-2, 154, 162, 163, 168, 171, 180, 181, 182 of the Criminal Code of Ukraine, etc. The author identifies

the current challenges and formulates discussion issues for further discussion. The author concludes that the absence of clearly defined boundaries and scope of private life violates the principle of legal certainty, in particular, when national legislation provides for legal liability for violation of such boundaries. The author recommends that the legislator clarify the title of Article 182 of the Criminal Code of Ukraine by formulating it, for example, as 'Violation of privacy about confidential information about a person', and harmonize the definitions of confidential information contained in the Laws of Ukraine 'On Access to Public Information' and 'On Information', including to strictly adhere to the rule of law.

Key words: *criminal law; criminal liability; private life; privacy; inviolability; information; personal data; confidential information; vulnerable information; criminal offense; the subject matter of a criminal offense; socially dangerous behavior; socially dangerous consequences; method of violation of privacy; anonymization; de-anonymization; avatar; Metaverse; Big Data; Internet of Everything; right to be forgotten.*